

Isaszegi János

Afganisztán a NATO ISAF-erők főparancsnokváltása után

A Magyar Honvédség egyik legnagyobb missziós tapasztalattal rendelkező tábornoka írásában betekintést ad a missziós katonai csúcsovezetők életébe és szolgálatába, s egyúttal elemzi is a jelenlegi afganisztáni állapotokat, az ISAF-erők helyzetét, az afgán biztonsági szektor reformjának jelenlegi állapotát.

2010. július 4-én megtörtént az újabb, kényszerű főparancsnokváltás az afganisztáni, NATO vezetésű Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (*International Security Assistance Force – ISAF*) élén: Stanley McChrystal négycsillagos amerikai tábornokot – széles körben ismertté vált, a Fehér Ház lakóit és a Pentagont is érintő nyilatkozatának negatív tartalma miatt – nagyon rövid gondolkodás után leváltotta az USA kormányzata, s helyére David Petraeus, ugyancsak négycsillagos amerikai tábornok került. A sors ismétli önmagát! Stanley McChrystal tábornok, ISAF-főparancsnok egy bő évet töltött ezen beosztásában, hasonló módon örökölve meg 2009-ben az ugyancsak leváltással, igaz, más okból távoztatott McKiernan tábornok beosztását.

Vajon a háborús afganisztáni helyzetből törvényszerűen bekövetkező lépésről, vagy egyszerű vezércseréről van szó? Avagy az első számú missziós katonai vezetők „bukása” nemcsak egy rosszul sikerült nyilatkozatról, hanem az elhúzódo, rendkívül összetett afganisztáni válságrendezést vezető-irányító emberpróbáló nehézségeiről, a felsővezetők vívódásairól, emberéletekről szóló döntéseik súlyáról, a missziós stratégiai célkitűzések és napi hadműveletek, harci cselekmények

ellentmondásairól, a nehezen feldolgozható és viselhető személyes felelősségről és terhekről szól?

Az afganisztáni nemzetközi műveletekkel kapcsolatosan amúgy ezzel még nincs vége a magas beosztású személyek mostani leváltás-sorozatának: a francia Vincent Desportes tábornokot (a *Collège Interarmées de Défense* ismert vezetőjét) a 2010. július 2-án a *Le Monde*-ban megjelent interjújában az USA elnökéről és az afganisztáni helyzetről tett negatív kijelentései miatt függesztette fel beosztásából Franciaország fegyveres erőinek új vezérkari főnöke, Edouard Guillaud.

A következőkben röviden bemutatom – a tanulságok érdekében is – az ISAF-erők éléről nemrégén leváltott McChrystal tábornokot és a helyére léptetett Petraeus tábornokot.

Stanley McChrystal (USA, négycsillagos tábornok). A West Point Akadémiát 1976-ban elvégző katona a szolgálati karrierjét a US Army 82. Légideszant Hadosztály 1. zászlóaljának ejtőernyőseként kezdte. Kérelmére rövid időn belül áthelyezésre került a Különleges Erőkhöz (*Special Forces*), ahol a Fort Bragg-i 7. Különleges Erők Csoportját vezette. Egy továbbképző tanfolyamot követően újabb váltásként Koreában, az ENSZ-misszió panmunjomi pa-

rancsnokságán szolgált. Innen tért vissza az egyesült államokbeli georgiai Fort Stewart bázisra, ahol a US Army 24. Lövész Hadosztálya egyik századának parancsnoka lett. 1985-ben kérelmére végleg átkerült a különleges műveletekhez.

Valamennyi ezt követő beosztásában a különleges műveletek felelős és elismert szakértőjeként szolgált. Az újabb szolgálati helyei között az Összhaderőnemi Különleges Műveleti Parancsnokság, a 82. Légideszant Hadosztály, a Haditengerészeti Vezérkari Akadémia, a JFK Kormányzati Központ, a Külkapcsolatok Tanácsa, majd az Egyesített Vezérkar következett.

Órnagyként Kuvait 1991-es felszabadításakor egy sor nagyon sikeres különleges műveleti akciót vezetett Irak területén. A 75. Rangerek 2. zászlóaljának parancsnokaként sokat tett a szárazföldi erők harci alkalmazásának modernizálásáért. Az afganisztáni hadműveletek 2001-es kezdetekor a CJTF-180, azaz a Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Kötelék törzsfőnökeként irányította a Tartós Szabadság Hadműveletet (*Operation Enduring Freedom*) vezető főparancsnokságának kialakítását.

A 2003 márciusában indított Iraki Szabadság Hadművelet (*Operation Iraqi Freedom*) kezdeti időszakában a Pentagon J-3 (Hadműveleti Csoportfőnökség) főnökhelyetteseként ő tartotta a háború lefolyásával kapcsolatos napi Pentagon-sajtótájékoztatókat, továbbá a Szenátus napi tájékoztatóját.

Az Összhaderőnemi Különleges Műveletek Parancsnokság parancsnokaként szerepe meghatározó volt a következő évek terrorizmus elleni tevékenységében. E sorok szerzőjével egy időben szolgálva Irakban, McChrystal tábornok személyesen irányította a hosszú időt igényelt, de végül is sikeres hajtóvadászatot előbb Szaddám Huszein, majd a hírhedt terrorista vezér,

Abu Muszab al-Zarkavi és más al-Káida vezetők elfogására. Fontos szerepet játszott e különleges műveleteit támogató hírszerző szervezetek munkájának összehangolásában.

Iraki különleges szolgálata után Washingtonban az Egyesített Vezérkar törzsigazgatójaként szolgált mindaddig, amíg 2009-ben az Amerikai Egyesült Államok elnöke kiválasztotta az afganisztáni, NATO-vezetésű Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők, az ISAF főparancsnokának a leváltott McKiernan tábornok utódjául. Erről a beosztásáról állította fel az amerikai kormányzat, s 2010 júliusában az USA védelmi miniszterének, valamint George C. Casey tábornoknak, a US Army első számú vezetőjének jelenlétében megtartott ünnepi rendezvényen, 34 év katonai szolgálata után nyugállományba helyezték.

David Howell Petraeus (USA, négycsillagos tábornok). 2010. július 2-án megérkezett Afganisztánba a nemzetközi erők új főparancsnoka, David Petraeus tábornok. Az amerikai szenátus által az új tisztségében megerősített tábornok gépe néhány órával azután szállt le a közép-ázsiai or-

George C. Casey tábornokot Magyarországon is sokan ismerhetik. 1995 decemberétől hat hónapon át Taszáron szolgált, az IFOR-erők amerikai egycsillagos tábornokaként, W.W. Chrouch tábornoknak, a US Army Europe főparancsnokának katonai asszisztenseként. 1998 és 2001 között a Németországban állomásozó 1. Páncélos Hadosztály parancsnokaként többször járt Magyarországon, s vett részt a hadosztályához „kapcsolt” akkori tatai alakulattal közös gyakorlatokon Havril András és Nagy Tibor tábornokokkal. 2004–2007 között Irakban a nemzetközi erők főparancsnokaként szolgált, a hírhedt bagdadi börtönügybe (a főváros Abu Ghraib negyedében akkor működött börtönben történekről gyalázatos fotók kerültek napvilágra) belebukott Ricardo Sanchez tábornok főparancsnok váltásaként.

szágban, hogy a washingtoni képviselőház az afganisztáni csapaterősítések finanszírozására 33 milliárd dolláros csomagot hagyott jóvá.

Petraeus tábornok, aki katonai szolgálati alá-fölérendeltség vonatkozásában egyet visszalépett, hiszen előzőleg a US CENTCOM főparancsnoka volt, s aki 2010. július 4-ével az ISAF főparancsnoki beosztását hivatalosan Kabulban elfoglaló katonaként egyúttal az Afganisztánban szolgáló valamennyi amerikai katona (USFOR-A) főparancsnoka is lett, különleges ember, különleges karakter, akinek várható afganisztáni stratégiája, hadműveleti és stabilizációs ars poeticája jól ismert. Ismerik őt korábbi ENSZ-missziója kapcsán, ismerhetjük mi magyarok is a boszniai SFOR-erők főparancsnokságáról. Háborús és stabilizációs műveleti tapasztalatairól és képességeiről mindent elmond az a tény, hogy 2003. március és 2008. szeptember között, három különböző beosztásban összesen 48 hónapot szolgált Irakban. Alkalmazott stratégiájának sikeressége miatt az Egyesült Államokban az iraki háború hőseinek nevezik, és sokat elmond az észak-iraki Moszul térségében a US Army 101. Légideszant Hadosztályának parancsnokaként végzett tevékenységéről, hogy az ottaniak körében King David volt a beceneve.

Az 1952. november 7-én a New York állambeli Cornwall-on-Hudson városban, a második világháború kezdetekor Hollandiából bevándorló, hajóskapitány szakmájú apától és amerikai, könyvtárosként dolgozó anyától született David Petraeus az Egyesült Államok West Point Katonai Akadémiáján végzett kiváló eredménnyel, s tanulmányai idején sikeres volt a labdarúgócsapatban (soccer) és a síelők között is. Alig két hónappal a West Point befejezése után feleségül vette az Akadémia akkori parancsnokának, William A. Knowlton négycsillagos tábornoknak a lányát, a több nyelven is beszélő, a

Dickinson Főiskolát summa cum laude eredménnyel elvégző Holly Knowlton. Két gyermekük született, Anne és a 2009-ben a US Armyba belépett Stephen.

David Petraeus 1983-ban George C. Marshall-díjjal végezte el a Fort Leavenworth-i US Army *Command and General Staff College*-et. 1987-ben PhD fokozatot ért el a Princeton Egyetemen, nemzetközi kapcsolatok kutatási témakörben. Akár a későbbi boszniai, majd iraki, most pedig az afganisztáni beosztásai megalapozásaként is felfogható a doktori értekezése: „Az amerikai haderő és Vietnam tapasztalatai. Esettanulmány a katonai beavatkozásról, és az erő alkalmazásáról a Vietnam utáni korszakban.”

1991-ben az akkor alezredes rendfokozatú zászlóaljparancsnokot súlyos kiképzési baleset érte: az éleslövészettel egybekötött gyakorlaton az egyik katonatársa elbotlott, s M-16 fegyveréből a lövedék Petraeus mellkasába fúródott. A Nashville-i Egyetemi Egészségügyi Központban az életmentő műtétet a későbbi szenátor Bill Frist hajtotta végre.

1995-ben Haitin szolgált az ENSZ-erők műveleti főnökeként. 2005. október és 2007. február között a US Army Fort Leavenworth-i *Combined Arms Center* (CAC), az Összefegyvernemi Központ parancsnoka volt. Ebben az időszakban, közösen a norfolki elhelyezésű NATO ACT Szövetséges Átalakítási Parancsnokság és egyben a US Joint Forces Command Összhaderőnemi Parancsnokság vezetőjével, James N. Mattis amerikai tengerészgyalogos tábornokkal felügyelték a *Field Manual 3-24, Counterinsurgency* (Felkelők elleni Szolgálati Kézikönyv) elkészítésének munkáját, melyben katonák, kutatók, tanárok, emberjogi aktivisták és újságírók vettek részt. Felismerve, hogy az amerikai katonáknak például Irakban gyakran

a missziót megelőző felkészítésük kiképzési tematikájától eltérő feladatokat is végezniük kell, Petraeus tábornok az új hadviselésre történő valós felkészítések érdekében a kézikönyvben rögzített missziós tapasztalatokat megjelenítette a kiképzési doktrínákban, majd ellenőriztette beépítésüket a kiképzési utasításokba, majd ez utóbbiak alkalmazását a kiképzések-felkészítések végrehajtásakor.

1997 és 1999 között a Pentagonban szolgált a Vezérkarfőnökök Egyesített Bizottságának elnöke, Henry Shelton tábornok szárnysegédjeként. 1999-ben visszatért a 82. Légideszant Hadosztályhoz, előbb hadműveleti főnökként, majd megbízott parancsnokként. E beosztásában vezényelték hadosztályával Kuvaitba a Sivatagi Vihar (*Operation Desert Spring*) hadműveletre.

2000–2001-ben a Fort Bragg-i 18. Légideszant Hadtest törzsfőnöki beosztásába helyezték át. 2000-ben érte az újabb súlyos, igaz, ezúttal nem katonai, hanem „civil kiképzési” jellegű baleset: az egyik polgári ejtőernyős klub rendezvényén, nagy magasságon történt repülőgép-elhagyás után az ejtőernyője egy forduló közben összecusklott, s Petraeus tábornok a földhöz csapódott. A szerencse ezúttal is melléje szegődött, viszonylag enyhébben megúszta az elsőre életveszélyesnek látszó becsapódást: medencecsont-töréssel gyógykezelték, ismét csak gyors felépüléséig.

2001–2002-ben tíz hónapot szolgált Bosznia-Hercegovinában az *Operation Joint Forge* műveletben, a NATO vezetésű SFOR erők hadműveleti főnökeként. 2002-ben vezérőrnaggyá, 2004-ben altábornaggyá, 2007-ben vezérezredessé léptették elő.

Irakban 2003 márciusa és 2004 májusa között a US Army 101. Légideszant Hadosztályának parancsnokaként, 2004 júniusa és 2005 októbere között a bagdadi köz-

pontú *Multinational Security Transition Command – Iraq* (MNSTC-I), az Irak önállóságát elősegítendő biztonsági feladatátadást, többek között a kormányzati és ágazati struktúrák kialakítását és működésbe hozását, továbbá az iraki biztonsági erők létrehozását, felszerelését, kiképzését, mentorálását és aktivizálását irányító nemzetközi parancsnokság parancsnokaként, majd 2007. január és 2008. szeptember között a bagdadi nemzetközi repülőtér közelében lévő Camp Victory-ban létrehozott *Multinational Forces – Iraq* (MNF-I), azaz az Irakban tevékenykedő Többnemzeti Erők főparancsnokaként szolgált.

2008. októbertől 2010. júniusig a tampaiai US CENTCOM parancsnokaként szolgált, mely a US jelzése ellenére többnemzeti összetételű. 2003 tavasza óta egyébként magyar katonatisztek is szolgálnak ebben a szervezetben, amely az Afganisztánban, Pakisztánban, Közép-Ázsiában, az Arab-félszigeten és az Afrika Szarva-térségben zajló katonai tevékenységeket felügyeli.

David Petraeus tábornokot a 2010. június 30-i szenátusi meghallgatását követően vezényelték Afganisztánba, ahol 2010. július 4-én vette át a főparancsnokságot a McChrystal tábornok menesztése után ideiglenesen megbízott parancsnoktól, a brit Sir Nick Parker altábornagtól.

Hazai és nemzetközi elismertségéről szól többek között az is, hogy 2007-ben a *The Daily Telegraph* „Az év személyiségé”-nek, 2008-ban a *Der Spiegel* „Amerika legnagyobb közmegebecsülésnek örvendő katonájá”-nak választotta, a *GO* magazin pedig „Az év vezetője: megfelelő ember, megfelelő időben” szavakkal illette.

A 2010. július 1-jével az afganisztáni műveletekben részt vevő ISAF-erők főparancsnokává kinevezett 57 éves négycsillagos tábornok az USA által vezetett háborús koalíció 2003. márciusi iraki inváziója kezdetekor

a US Army 101. Légideszant Hadosztálynak parancsnokaként Irak északi részén a Moszul központú régióért felelt. E tanulmány szerzőjével 2003. szeptember 3-án az Iraki Szabadság Hadműveletet irányító Ricardo Sanchez amerikai tábornok, főparancsnok parancsára közösen hajtották végre a hadosztály felelősségi körébe tartozó, főleg kurdok lakta térség biztonsági értékelését, az amerikaiak vezette nemzetközi erők képességfelmérését, a régióban fennálló kurd-török katonai cselekmények helyzetét, s a régióban fellelhető vagy várható szemben álló ellenséges erők számbavételét.

Petraeus tábornok máris hatalmas nyomás alatt kénytelen dolgozni. Több, az ISAF-erőkben részt vevő nemzet vezetése a csapatkivonásuk határidejét jelentette be. Kormánydöntés alapján kezdték meg a holland kontingens Afganisztánból történő kivonását, Kanada pedig 2011-et jelölte meg csapatai hazavételére. Hangosan követeli a sok veszteséget szenvedett ausztrál kontingens kivonását is a nemzeti sajtó és a lakosság többsége. De vélhetően az az év őszi választások miatt ragaszkodik a harcoló alakulatai 2014-es kivonásához Obama elnök is (mint ahogy az Irakban szolgáló harcoló alakulataik 2010. augusztus 31-ig történő kivonását is széles elnöki sajtókampány kísérte), s érthető a belső támogatás elvesztésétől tartó brit miniszterelnök, David Cameron által emlegetett 2011-es csapatkivonási határidő is. Ez a folyamat azonban egyrészt rontja az erők hadműveleti tervezhetőségét, másrészt az ellenálló erők, a tálibok, de az al-Káida is saját sikerének könyveli el a csapatkivonásokat és a bejelentéseket. Ez történt akkor is, amikor a tálibok szóvivője gratulált a hollandoknak bátorságukért, hogy elsőként lépnek ki az ISAF-erők táborából.

A főparancsnok tábornokra nehezedő nyomás másik okaként jelölhető meg

egy, összességében állítólag 90 ezernyi titkos hadszíntéri jelentés/feljegyzés sajtó részére történő átadása és megjelenítése, valamint bizalmas főparancsnoki útmutatások „idő előtti” hozzáférhetővé tétele felőlős amerikai katonai szervezet weboldalain. Az előbbi ügyben a véleményem az, hogy sok olyan szenzációsnak tálalt információ, mint az írott nemzetközi sajtóban és a magyar tévécsatornákon is nagyon felkapott „titkos információ a pakisztáni titkosszolgálat afganisztáni szerepéről és a tálibok támogatásáról” már nem újdonság és nem is titok, évek óta olvasható magyar nyílt kiadványban is. Ami pedig az „idő előtti” hozzáférhetőséget illeti: ebben az esetben az történt, hogy a kinevezett ISAF-főparancsnok David Petraeus tábornoknak az Afganisztánnal kapcsolatos, a felkelők elleni új útmutatásait tartalmazó anyagok kerültek ki két internetoldalra, amelyeket – ahogy ezt a *DefenseNews* 2010. augusztus 2-i számában megjelent írásában maga is elismerte – a Daniel Roper ezredes vezetése alatt álló *US Army and Marine Corps Counterinsurgency Center* weboldalán és a *Small Wars Journal* weboldalán lehetett olvasni 2010. július 27-től, igaz, csak pár napig, amíg el nem távolították onnan a 24 pontot tartalmazó főparancsnoki útmutatót. Egyébként hasonló jellegű, 17 pontot tartalmazó útmutatót adott ki 2009 novemberében az ISAF akkori főparancsnoka, Stanley McChrystal tábornok is.

Úgy ítélem meg, hogy az ISAF új főparancsnokának önmagában egyik eset sem okoz súlyos gondot az afganisztáni helyzet kezelésében. Az viszont megengedhetetlen, hogy a NATO vezetésű nemzetközi erők „házon belül” sem tartják be az információvédelemmel kapcsolatos alapvető előírásokat és szabályokat!

David Petraeus tábornok iraki stratégiájának ismeretében tudható, hogy mielőbb a sikeres helyi területvédelmi erők (Irakban

ezeket a központi irányításon és ellenőrzésen kívül létrehozott és alkalmazott helyi erőket nevezte el a tábornok *Sons of Iraq*-nak), valamint az ANSF Afgán Nemzeti Biztonsági Erők megerősítését kívánja elérni, kevésbé bízva az „átálló” volt tálib harcosokban, és inkább támaszkodva a törzsi vezetők által jelölt harcosokból kialakítandó helyi védelmi erőkre.

Karzai afgán elnök kezdetben hevesen ellenezte Petraeus tábornok helyi védelmi erőket kialakítandó tervét, tartva attól, hogy az így létrehozott fegyveres csoportok a helyi nagyurak érdekeit fogják szolgálni. Erre gondolni – sajnos – jó oka volt: az oroszok ellen nem is olyan régen sikeresen működtetett, a Nyugat hatékony támogatásával létrehozott és felszerelt helyi afgán védelmi erők az oroszok kivonulása után kemény és sikeres háborút vívtak a központi kormányzattal, megbuktatva azt. Az más kérdés, hogy Karzai elnök abból a negatív családi példából is ítélhet, ahogy testvére, Ahmed Vali Karzai alkalmazza az általa fenntartott helyi védelmi erőket Kandahar térségében...

Petraeus tábornok természetesen tudja jól, hogy Afganisztán nem Irak, s Afganisztánban az általa Irakban sikerrel alkalmazott hadviseléshez sokkal több jól képzett és jól felszerelt fegyveresre van szüksége, de bízik abban is, hogy az ellenállás elleni tevékenységre kidolgozott kézikönyvében leírtak többsége mégiscsak alkalmazható lesz Afganisztánban is.

Az ISAF-misszió vezetésirányítás helyzete

Bármely hagyományos békemisszió esetén is kiemelten fontos a nemzetközi szervezetekkel egyeztetett műveleti stratégia, a nemzetközi erők missziót befejező kivo-

nulásának alapjául szolgáló tervezett végcél, a műveleti át-alárendelések, a nemzeti korlátozások, a műveleti utasítások, az erőalkalmazás szabályainak megléte, teljes körű ismerete és alkalmazása a misszióban részt vevő nemzetek, szervezetek és erők számára. Egy háborús művelet során ezek megléte, szükség esetén harmonizálása a siker záloga. Ugyanakkor azt láthatuk az elmúlt évek során, hogy a stratégiai célok prioritásai – az ellenség legyőzése, az al-Káida-hálózatok megsemmisítése, Oszama bin Laden, helyettese Ajman az-Zavahiri és Omar Mollah elfogása, a terület ellenőrzése, az ANSF növelése, drogellenes háború megvívása, az afgán lakosság védelme, az afgán kormányzat megerősítése, az ellenséges erők pakisztáni területről történő támogatásának megakadályozása stb. – ugyancsak változtak. A hadműveletek végrehajtása során ugyanakkor sorozatosan a részt vevő ISAF-erők képességproblémáival, valamint az afgán hadszíntér méreteivel és természeti nehézségeivel, a szomszédos országokból érkező negatív hatásokkal, az úgynevezett humán tényező gyenge hatásfokú kezelésével, a több összetevőjű ellenség és szemben álló erő lebecsülésének problémájával kellett szembesülni, arról nem is beszélve, hogy az afgán tartományok mintegy 90%-ában tálib árnyékkormány (is) működik!

A hadműveletek és a harci cselekmények sikerét az is gátolja, hogy az ISAF-erőkkel és az SSR-programban (*Security Sector Reforms* – a Biztonsági Szektor Reformja) résztvevőkkel együttműködő afgán központi és tartományi kormányzat súlyát a helyiek nem igazán érzik, mivel a nemzetközi segélyek mintegy 80%-a nem az afgán kormányzati szervek útján kerül az afgánokhoz. Ebből is adódik, hogy továbbra is kiemelt nemzetközi feladat kell, hogy legyen az afgán lakosság megnyeré-

A **Security Sector Reform (SSR), a Biztonsági Szektor Reformja** a válságba, konfliktusokba került államok normalizálásának, stabilizálásának biztosítása a biztonság és a fejlődés együttes kezelése révén. Afganisztán vonatkozásában a reform érinti az állami irányítás és a jogbiztonság, törvényesség helyreállítását, a hadsereg és a rendőrség műveleti képességeinek elérését, a drog- és a terrorizmussal szembeni tevékenységet, a gazdasági és pénzügyi stabilitás biztosítását.

se (személyi biztonságuk védelmezése, s egyúttal a nemzetek költségvetéséből és erői által létrehozott infrastrukturális beruházások megóvása). Ezeket a problémákat igyekezett orvosolni a 2010. január 20-i londoni, majd pedig a 2010. július 20–21-i kabuli konferencia. A kitűzött célok között szerepelt az egész országra kiterjedő megbízható, elfogadott kormányzati struktúra mielőbbi kialakítása és hiteles emberekkel való működtetése. Ez annál inkább időszerű, mivel egyrészt az iraki harcoló csapatok 2010. augusztus 31-i kivonási határidejét keményen betartó Obama elnök – mint már említettük – Afganisztán kapcsán a nem is oly távoli 2014-et jelölte meg kivonulási határpontként, másrészt pedig a Közép-Ázsia térségében állandósult feszültségek (például többek között Afganisztán és Pakisztán, Pakisztán és India vonatkozásában) mielőbbi fegyvernyugvást és stabilizációt igényelnek a globális biztonság érdekében is.

„Eltökélt szándékom, hogy saját nemzeti biztonsági erőink 2014-re felelősek legyenek az összes katonai és rendészeti műveletért az ország egész területén” – hangoztatta Hamid Karzai afgán elnök a kabuli értekezletet megnyitó beszédében. A fórum egyik témája éppen az volt, hogy mekkora felelősséget kapjon Afganisztán saját ügyeinek irányításában. Kabuli vélekedés szerint az afgánok nagyobb mértékben

hajlandók támogatni a fejlesztési projektek megvalósítását, ha azt látják, hogy a finanszírozást saját kormányuk, nem pedig külföldiek biztosítják. Az Oxfam nevű brit segélyszervezet adatai szerint Afganisztán 2002 óta több mint 40 milliárd dollárnyi segélyben részesült. A fenti összeg felét a helyi hadsereg és rendőrség kiképzése és felfegyverzése emésztette föl. Rájuk vár(na) az a feladat, hogy szavatolják a biztonságot, miután több külföldi állam katonáinak hazahívását tervezi a NATO vezetésű ISAF-erőkből.

Az ISAF-erők hírszerzési, felderítési, művelettámogatási és műveleti képességei

A 2001. december 11-én aktivizált ISAF-erők – melyek ma NATO-vezetés alatt állnak, de a NATO-országokon kívül úgynevezett partnerországok is képviseltetik magukat a közel 120 ezer fős haderőben – soha korábban nem tapasztalt kihívásokkal néztek szembe, és sajnos még ma is jelentős mértékben szembesülnek olyan tényezőkkel, mint például az afgán kultúra nem elégséges ismerete, a nyelvi korlátok, az afgán hadszíntér természeti nehézségei. De e misszió során vált ismertté a NATO számára a távoli hadszíntér fogalma, az utánpótlás megszervezésének vagy éppen a csapatok váltásának rendkívül költségigényes és kockázatos helyzete is.

Még ma, a háború kilencedik évében is meghatározóak a NATO-vezetésű ISAF-erők számára a képességhiányok, például az alábbi területeken: a kellően hatékony légi támogatás, az afgán hadszíntéri belső légi szállításhoz szükséges kapacitás, a valós idejű és 24 órás lefedettségű hírszerzés-felderítés biztosítása, a valós háborús műveletekre felkészített felszerelés, a kellő

létszámú ISAF-erők megléte, a megfelelő létszámban és tolmács segítségével dolgozó kiképzők az ANSF Afgán Nemzeti Biztonsági Erők részére. E képességihiány felszámolására irányul például az USA részéről az a program, amelynek keretében 2010 januárjában hét kisméretű, radarral felszerelt légballont (úgynevezett aerosztátot) szállítottak Afganisztánba, s még ez évben további hétnek a hadszíntérre szállítását tervezik a távoli, úgynevezett Előretolt Műveleti Bázisok (FOB-k) védelmének erősítésére, valamint a Rögtönzött Robbanóeszközök Elleni Tevékenység (C-IED) támogatására. És ugyanez sorolható a britek terve levegő-föld rakétával felszerelt, pilóta nélküli repülőgépek (UAV-ok) mielőbbi hadszíntérre szállítására is.

Az Afgán Nemzeti Biztonsági Erők kiképzésének, képességének helyzete

2010. július 14-én, szerdán Hamid Karzai afgán elnök hozzájárulását adta az USA azon különleges műveleti tervéhez, amely Afganisztán területén úgynevezett helyi toborzású településvédelmi erők létrehozását tervezi, melyek Helyi Rendőri Erők (*Local Police Force*) néven szerepelnek majd az afgán Belügyminisztérium alárendeltségében és közvetlen irányítása alatt. Ezek a településvédelmi erők az USA különleges műveleti erői településstabilizációs programjának részei, és a kellő óvatossággal kiválasztott településeken a közösségek számára a biztonságot és a fejlesztést adhatják meg, majd pedig összekapcsolják őket az afgán kormányzattal. A David Petraeus tábornok vezette főparancsnokság keményen dolgozott azon, hogy eloszlassa Karzai elnök aggályait a településvédelmi erők létrehozásával és

alkalmazásával kapcsolatosan. A felső szintű, afgán elnöki és ISAF-főparancsnoki álláspontok közeledését Petraeus tábornok emberközpontú személyisége is segítette, de persze az is, hogy a 2010. július 4-i főparancsnoki beiktatása óta már több mint tízszer találkozott az afgán elnökkel. Július 14-i bejelentése előtt az afgán elnök éppen Petraeus tábornokkal és az USA afganisztáni nagykövettel, Karl Eikenberryvel tanácskozott. Ezek a találkozók azt is elősegítették, hogy maga az ISAF vezetése is jobban megértse azt, milyen utat képzelnek el az afgánok maguknak a települések biztonságát növelő program révén. Az afgán elnök pozitív döntése alapján az amerikaiak által már 12 településen egy éve folytatott stabilizációs műveleteket újabb 12 településre terjesztik ki a közeljövőben.

Az afganisztáni válságrendezésben, a biztonsági szektor reformjának megvalósításában részt vevő valamennyi nemzetközi szervezet – az ENSZ, az EU, a NATO, a kormányzati és nem kormányzati szervezetek, továbbá segélyszervezetek (az Afganisztánban tevékenykedő szervezetek száma meghaladja a kétszázat) – véleménye szerint az afganisztáni helyzet rendezésének egyik kulcskérdése a „belső”, azaz hatékony, megfelelő létszámú, felszereltségű, kiképzettségű és képességű afgán nemzeti biztonsági erő létrehozása és működtetése. A következőkben áttekintem ezen afgán nemzeti biztonsági erő elemeinek mai helyzetét.

ANA (Afghan National Army – Afgán Nemzeti Hadsereg). A jóváhagyott elgondolás szerint 2010 novemberére a jelenlegi mintegy 120 ezer főről 134 ezer főre kell megnövelni, felszerelni és kiképezni (és megtartani!) az afgán szárazföldi haderőt. Az ANA főleg lövészászlóaljából (*kandakokból*) áll. Kiképzésük sokrétűségét az

is jelzi, hogy 2009 novembere óta az NTMA (a NATO Afganisztáni Kiképzési Missziója), s az USA hasonló célú biztonságerősítő, kiképzési és mentorálási programja mellett például a mongol hadsereg is részt vesz a kiképzésben: a szovjet származású hadfelszerelés kellő ismerete okán az ANA tüzér zászlóaljainak kiképzését végzik. (A mongolok az USA hívására az Iraki Szabadság Hadműveletben is jelen voltak.) Az ANA harci, harci támogató és harci támogató kiszolgáló egységeinek összesített létszámterve 2011. októberre 170 ezer fő.

ANP (Afghan National Police – Afgán Nemzeti Rendőrség). Ez az erő ma még sajnos sokkal gyengébb képességű az afgán nemzeti hadseregnél is! Jelenleg az ANP 50 százaléka kiképzetlen, a lakossággal kölcsönösen bizalmatlan és ellenséges, és korrupció is sújtja. Kivételt jelent az úgynevezett *ANCOP (Afghan National Civil Order Police – Afgán Nemzeti Közrendvédelmi Rendőrség)*, mely rendőri szervezet 2010. júliusra országos viszonylatban összlétszámában még erőtlen volt, hiszen mindössze ötezer főből állt, ugyanakkor tény, hogy afgán értelemben messze a legjobban kiképzettek és bevethetők, ami olasz kiképzőik, a carabinieri munkáját dicseri.

Az ANSF feltöltöttségével, felszerelésével, kiképzésével és megtartásával kapcsolatos főbb problémák a következők:

- kevés a kiképző;
- jelentős az újoncok körében tapasztalt drogozás;
- a kiképzendőknél csak 10–15%-a olvas, ír;
- jelentős számú az afgán katonák és rendőrök körében az önkényes távozás „otthoni nyári munkára”, az ideiglenes és nem meghatározott ideig tartó önkényes távollét.

Az afgán nemzeti biztonsági erők valós képességéről szó volt az Afganisztáni Helyreállítást Felügyelő Főszemléltői Iroda nemrégiben kiadott jelentésében is. Az elmúlt nyolc év alatt az Egyesült Államok 27 milliárd dollárt költött az ANA és az ANP kiképzésére, ugyanakkor az előbbinek mindössze 23, az utóbbinak pedig csupán 12 százaléka kapta meg az önálló műveletekben való részvételi minősítést.

A C-IED és a C-IED Kiválósági Központ (Spanyolország) helyzete

A NATO illetékesei 2010. június 23-án írták alá az úgynevezett egyetértési nyilatkozatot a C-IED COE, azaz a *Countering Improvised Explosive Devices – Center of Excellent (Rögtönzött Robbanóeszközök Elleni Tevékenység Kiválósági Központ)* megalakításáról, Spanyolországban. Erről Carme Chacón spanyol védelmi miniszter asszony nyilatkozott 2010. július 1-jén a Madrid közeli Hoyo de Manzanaresben lévő, a Kiválósági Központnak helyet adó katonai műszaki akadémián. A megállapodás szerint a központnak 2010 végéig kell elérnie a teljes működési képességét.

A NATO kiemelt figyelmet szentel a C-IED tevékenységének, különös tekintettel arra a szomorú tényre, hogy az ISAF-erők afganisztáni veszteségei több mint 73%-át ezek a gyakran házi készítésű, ugyanakkor egyre gonoszabban tervezett és egyre pusztítóbb pokolgépek okozzák, s az is tény, hogy 2001 óta a legsúlyosabb veszteségeket 2010 júliusában szenvedték el a NATO-vezetésű nemzetközi biztonsági erők.

Csak emlékeztetőül: 2006 és 2009 között több mint 13 ezer IED-támadás érte a koalíciós nemzetközi erőket Irakban. Egy ilyen pokolgépes támadás áldozata lett 2004.

június 17-én délelőtt az Al Hillahban települt Magyar Szállító Kontingens egyik vízszállító konvojának katonája. Afganisztánban pedig a Magyar Honvédség két tűzszerésze esett áldozatul 2008-ban a rögtönzött robbanóeszközöknek.

A Pentagon a hadszíntéri pokolgépes támadások okozta veszteségek csökkentése céljából 2006 februárjában létrehozta a JIEDDO nevű szervezetet, amelynek útmutatásai alapján készítették el a fejlesztőgyártók a ma Afganisztánban már hatékonyan alkalmazható MRAP (*Mine-Resistant Ambush-Protected*, azaz Lesállás-védett Akna-ellenálló) gépjárműveket.

A hírszerző elemzők szerint az iraki ellenállók IED-tapasztalatait a tálibok egyre szélesebb körben alkalmazzák Afganisztánban. Az elmúlt két év során az afganisztáni Hindukus-hegység hegyi átjáróin és a Helmand tartományi sivatagi síkságon gyakorlatilag folyamatos „szakmai harc” dúlt az afganisztáni IED-bombakészítők és többek között a Pentagon IED-elleni tevékenységében részt vevő szakértői között.

Kijelenthető:

- a felkelők-ellenállók, terroristák számára az IED-robbanóeszközök, pokolgépek „okos, kényelmes, biztonságos”, de válogatás nélkül ölő fegyverek;
- a hadműveletekben részt vevő katonák számára az IED robbanóeszközök, pokolgépek a láthatatlan veszélyt jelentik;
- azok véleményével értek egyet, akik a robbanóeszközök elleni védekezéséért eddig alkalmazott különböző technikai ellenlépésektől és eljárásoktól nem várnak csodát, hiszen itt mindig csak követő, azaz kényszerhelyzetben lesz a védekező fél. Úgy ítélem meg, hogy a robbantásos civil és katonai veszteségek csökkenése csak azután várható, amikor a NATO-vezetésű nemzetközi erők és az afgán központi és regionális kor-

mányzat teljes körű, valós rendszerszintű fellépést tesz a rögtönzött robbanóeszközök ellen, azaz kiterjeszti az ellen-tevékenységet a robbantások megrendelőire, finanszírozóira, megtervezőire, helyszínre szállítóira, telepítőire, aktivizálóira, megfigyelőire-jelentőire egyaránt.

Afganisztán, a háborúkkal terhelt jelen... És a jövő?

Én 2002 telén jártam először Afganisztánban, missziós szolgálati okból. Első személyes benyomásom nagyon szomorú volt, pedig akkor még direkt módon csak Kabult ismerhettük meg, de az ottani életfeltételek nyomorúsága, valamint például az egészségügyi állapotokról szóló – a nemzetközi parancsnokságon elhangzott – jelentések alapján nem volt kétségem: Afganisztánban súlyos a szegénység, az elmaradottság, az írástudatlanság, kevés az egészségügyi létesítmény, az afgán falvak sivárak. Ugyanakkor már 2002-ben ismert volt az a tény is – amit idén szenzációként jelentettek be egyes hírcsatornák –, hogy az országban megtalálható a Menyelejev-táblázat szinte minden eleme, azaz a kopár hegycsúcsok fantasztikus kincseket rejtenek.

Az ország földrajzi helyzete, tektonikus és klimatikus viszonyai miatt gyakoriak a természeti katasztrófák: az elmúlt tíz év során három súlyos (6.1; 7.2; 6.7 magnitúdójú) földrengés érte az országot, ebből kető a magyarok által az elmúlt években megismert Baglán tartományt. A magas hegyek völgyeiben a hóolvadásokat követően rendszeresek az áradások és belvizek. Az Afgán-medencében nagy kiterjedésű porviharok alakulhatnak ki, súlyos kárt téve a mezőgazdaságban, építményekben, az élővilágban.

Látható az is, hogy Afganisztán nemcsak forrása, de áldozata is a globális méreteket öltő biztonságpolitikai problémáknak. Amennyiben Afganisztán helyzete stabilizálódik, az a térség helyzetét is javítja. Olyan szomszédokkal, mint például Irán, avagy Pakisztán, Kína, az afganisztáni stabilizáció biztosítása nem egyszerű feladat. Csak a nemzetközi közösség komplex részvételével, az afgán törzsi kultúra értékeinek (ilyen például a pastunvali, az afgánok ősi szoká-

sait rögzítő „hegyek íratlan kódexe”) elismerésével, működőképes Loja Dzsirgával („nemzetgyűléssel”), az „Afganisztán az afgánoké” alapelv figyelembevételével hozott nemzetközi lépésekkel képzelhető el valós stabilizáció az országban és a térségben. Abban bízom, hogy a következő két évtizedben az írástudatlanságból kinövő ifjú afgán nemzedék már élhető életet tudhat majd magáénak és a mesés Afganisztánnak is. ■

Irodalom

- Salamon Péter – Tófalvi Fruzsina: Globális trendek 2025. *Nemzet és Biztonság*, 2008. 11. szám. 23–35. o.
- Nagy László: Feszültségcök, konfliktusok, háborúk. Honvédségi Szemle, 2009. 2. szám. 27–29. o.
- Gazdag Ferenc: A biztonsági szektor reformja és a nemzetközi szervezetek. *Nemzet és Biztonság*, 2008. 11. szám. 35–44. o.
- Afganisztán földrajza biztonságpolitikai összefüggésben. Felsőfokú oktatási tankönyv. Budapest, 2007, MH Geoinformációs Szolgálat – MK KBH Tudományos Kutatóhely.
- Varga Erika: Afganisztánról Afganisztánból, egy magyar missziós katona szemszögéből. Szakdolgozat. Kaposvári Egyetem, 2008.
- DefenseNews, 2010. augusztus 2. és 13. www.defensenews.com.
- Greindl, Günther – Lugert, Alfred C. (eds.): *Military Cooperation: The Field Experience UN, EU and NATO*. Blue Helmet Forum Austria 2007, Graz, Belgierkaserne.